Α΄.

Αἱ Ἐπιβάται

Δύο λαμπροὶ καὶ φωτοβόλοι ἀδάμαντες, ὑπερτάτης εὐσεβείας καὶ ἐναρέτου φιλανθρωπίας ἀνεδείχθησαν εἰς Ἐπιβάτας. Κατὰ μὲν τὸν παρελθόντα αἰῶνα 1809—1873 ὁ Μέγας Ἐθνικὸς εὐεργέτης Σαράντης Ἀρχιγένης ἰατρός, κατὰ δὲ τὸν δέκατον δεύτερον αἰῶνα 1150 ἡ Ὁσία Παρασκευή.

Αἱ Ἐπιβάται ὡραία κωμόπολις ἐπὶ τῆς Θρακικῆς παραλίας τῆς

Ζωή Κ.
Σαμπίδου·
τὸ μέλος
Ἠλιό...
εἰς Ἐπιβατῶν
Ἀθῆναι 1938

Αἱ Ἐπιβάται (τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα)

Προποντίδος, ἀτμοπλοϊκῶς ἀπέχουσα τρεῖς ὥρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπήγετο πολιτικῶς μὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σηλυβρίας τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ, ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν Σηλυβρίας, ὁρίζεται πρὸς βορρᾶν ὑπὸ λοφοσειρᾶς τῆς Ροδόπης, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς πόλεως Σηλυβρίας καὶ πρὸς νοτιανατολὰς βρέχεται ὑπὸ τῆς Προποντίδος.

Κατὰ παράδοσιν, ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἄποικοι ἔκτισαν συνοικισμὸν ἐπὶ θέσεως κεκαλυμμένης ὑπὸ βάτων, διότι καὶ μέχρι σήμερον ἡ περιοχὴ ἔχει μέρη βατοβριθῆ καὶ ὡς ἐκ τούτου ὠνομάσθη Ἐπιβάται. Ὁ κυριώ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τερος ὅμως λόγος τοῦ ὀνόματος Ἐπιβάται εἶναι ὅτι ἐχρησίμευεν ἡ θέσις αὕτη ὡς ἐπίνειον τοῦ ἐσωτερικοῦ διὰ τὴν διὰ θαλάσσης συγκοινωνίαν πρὸ παντὸς μετά τοῦ Βυζαντίου· καὶ τοῦτο ἐμαρτύρει Βυζαντινὸς Πύργος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχεν ἐνταῦθα, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀποκαύχου στρατηγοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Γ΄ τοῦ Παλαιολόγου 1328—1341. Ὁ Πύργος οὗτος ἦτο κτισμένος ἐπὶ βραχώδους καὶ ἀποκρήμνου παραλίας καὶ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν πολυκατῳκημένην μέχρι τοῦ 1884, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἦτο ἐρειπωμένος καὶ κατέστη ἐπικίνδυνος διὰ τοὺς πέριξ αὐτοῦ κατοικοῦντας, ἀφ᾽ ἑτέρου θὰ ἐπεδεικνύετο ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ ὁ νεόδμητος ναὸς τῆς Ὁσίας Παρασκευῆς, διὰ τοῦτο ἐκρημνίσθη τότε κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν πανευρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ νεοτουρκικὴ κυβέρνησις διὰ τῶν ἐργατικῶν ταγμάτων τὸν κατέστρεψεν ὁλοτελῶς.

Κατὰ τὴν ἱστορίαν ἡ κωμόπολις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1453 διὰ τοῦ Καρατζᾶ Βέη, ἀλλ᾽ οὐδέποτε κατῴκησαν Τοῦρκοι οὔτε ἄλλοι ἀλλοεθνεῖς μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ τοῦτο, ὡς λέγουν, ὀφείλεται εἰς τὴν Ὁσίαν Παρασκευήν, διότι ἦτο ἡ χάρις της ἀμείλικτος διώκτης τῶν Τούρκων.

Ἀνέκαθεν κατῴκουν ἀμιγεῖς Ἕλληνες Χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι διατηροῦντες καὶ σχολεῖον. Διότι εἰς τὰς Ἐπιβάτας ὑπῆρχεν Ἑλληνικὴ Σχολὴ λειτουργοῦσα ἀπὸ τοῦ 1796, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτῆς εὑρισκομένων συγκιλιωδῶν γραμμάτων τῶν Πατριαρχῶν Γερασίμου καὶ τοῦ ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε΄.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἕνεκα τῶν σχολῶν καὶ ἑπομένως ἐκ τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας τῶν κατοίκων μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αἱ Ἐπιβάται ἐπεδείκνυον μίαν προηγμένην κοινωνίαν, ἥτις κατηρτίσθη ἀνωτέρα διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν ἐθνικῶν Ἀρχιγενείων Καθιδρυμάτων, ἅτινα ἵδρυσε καὶ ἐπροίκησεν ὁ Ἐθνικὸς Εὐεργέτης Σαράντης Ἀρχιγένης ἰατρὸς Ἐπιβαταῖος καὶ ἀπὸ τοῦ 1857 ἐλειτούργουν ὡς Πατριαρχικὴ Ἐθνικὴ Σχολή.

Τὰ μεγαλοπρεπῆ ταῦτα κτίρια ἦσαν ὁ πνευματικὸς καὶ ὑλικὸς πολιτισμὸς τῶν Ἐπιβατῶν καὶ διήγειρον τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐπισκεπτομένων καὶ διερχομένων ἐκεῖθεν διαβατῶν, ἐπειδὴ ἦσαν κτισμένα ἐπὶ τῆς μεγάλης δημοσίας ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐξ Ἀνδριανουπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἐντεῦθεν διῆλθον καὶ οἱ Ρωσσικοὶ στρατοὶ κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878. Ὁ δὲ στρατάρχης, μετὰ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, ἐπισκεφθεὶς τὰ καθιδρύματα καὶ τὸν ὡραῖον ναόν των, καὶ μαθὼν ὅτι ὅλα ἦσαν εὐεργετήματα ἑνὸς Ἕλληνος πατριώτου, γονυκλινῶς ἀπεκαλύφθη μετὰ σεβασμοῦ πρὸ τῶν μεγάλων ὁλοσώμων εἰκόνων τῶν εὐερ-

γετῶν, αἵτινες ἦσαν ἀνηρτημέναι ἐπὶ τῆς αἰθούσης τῶν τελετῶν τοῦ Παρθεναγωγείου, καὶ θερμότατα παρεκάλεσε νὰ ἐπιτραπῇ παρὰ τῆς κ. Ἀρχιγένους ἡ τέλεσις μιᾶς ρωσσικῆς λειτουργίας εἰς τὸν Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ναὸν τῶν καθιδρυμάτων, ὅπερ καὶ εὐαρέστως ἐπέτρεψεν ἡ Κυρία.

Ἐπίσης καὶ οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912 ζηλοτύπως τὰ ἐθαύμασαν.

Οἱ κάτοικοι τῶν Ἐπιβατῶν ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν, ἀμπελουργίαν, ναυτιλίαν καὶ ἁλιείαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν νωπῶν σταφυλῶν, οἴνων, δημητριακῶν, ἰδίως ἐνεργούμενον μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκτὸς τῶν λευκῶν οἴνων τοὺς ὁποίους ἐπρομήθευον εἴς τινα ἐργοστάσια τῆς Γαλλίας καὶ ἓν μέρος τῶν κατοίκων εἰργάζετο ἐπαγγελματικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ κωμόπολις ἔχει ἀνοικτὸν ὁρίζοντα καὶ ἐπομένως εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς ὅλους τοὺς ἀνέμους οἱ ὁποῖοι κάμνουν τὸν ἀέρα δροσερόν, καθαρὸν καὶ ὑγιεινότατον, μὲ τὰ διαυγέστατα πηγαῖα νερά της.

Αἱ Ἐπιβάται εἶχον τέσσαρας Ἐκκλησίας, τῆς Παναγίας, τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Ὁσίας Παρασκευῆς, ἥτις ἦτο ἱδρυμένη ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ της οἴκου, ἀλλ' ἕνεκα συμβάσης μεγάλης πυρκαϊᾶς κατὰ τὸ 1808 ἐκάησαν ὅλαι καὶ ἀνιδρύθησαν μόνον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Ὁσίας Παρασκευῆς, εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς ὁποίας ἐβοήθησεν ὁ ναὸς τοῦ Ἰασίου τῆς Μολδαυΐας ἔνθα εὑρίσκεται τὸ ἱερὸν λείψανον τῆς Ὁσίας Παρασκευῆς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Μετὰ καιρὸν ὅμως ὁ ναὸς δὲν ἐξήρκει διὰ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς τῶν χριστιανῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου κατὰ τὸ 1884 ἐκρημνίσθη καὶ ᾠκοδομήθη μεγαλοπρεπέστατος, ὅμοιος καὶ ἴσος πρὸς τὸν ἐν Πέρᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅστις μετὰ τῶν Ἀρχιγενείων Καθιδρυμάτων ἀκάλλυνε τὴν κωμόπολιν· ἀλλὰ δυστυχῶς κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ 1922 ὅλα ἐγκατελείφθησαν.

Οἱ κάτοικοι μετὰ θλίψεως ἑτοιμασθέντες καὶ φεύγοντες ἀπὸ τὰς ἑστίας των, συνήχθησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὁσίας Παρασκευῆς, ἐτέλεσαν μετὰ δακρύων τελευταίαν παράκλησιν, ἐνηγκαλίσθησαν τὴν ἁγίαν εἰκόνα τῆς Ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς, καὶ ψάλλοντες τὸ τροπάριόν της (Τῆς χαμαιζήλου τρυφῆς) καὶ ἔχοντες αὐτὴν ἐπὶ κεφαλῆς, προστάτιδα καὶ ὁδηγὸν κατῆλθον εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπεβιβάσθησαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις τοῦ ἀναμένοντος ἀτμοπλοίου, καὶ ἦλθον καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μεγάλης Μητρὸς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνταῦθα σκορπισθέντες κατῴκησαν ἄλλοι εἰς Θεσσαλονίκην, Βόλον καὶ τὸ ἐσωτερικόν των, ἄλλοι εἰς Ἀθήνας καὶ τὸ ἓν τέταρτον περίπου

ἐγκατεστάθη εἰς συνοικισμὸν παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἔξοδον τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, εἰς θέσιν καλουμένην Μπαξὲ Τσιφλίκ, ὑπὸ τὸ ὄνομα (Νέαι Ἐπιβάται). Ἐκεῖ ἐνασχολούμενοι εἰς τὴν ἀμπελουργίαν, ἁλιείαν καὶ ἄλλα ἐπαγγέλματα προσπαθοῦν νὰ εὕρουν καλὰς ἡμέρας.

Ὡς ὄνειρον μένουν καὶ θὰ μείνουν, ὡς φαίνεται, τὰ ἀξιοθαύμαστα Ἀρχιγένεια καὶ ὁ περίλαμπρος ναὸς τῆς Ὁσίας Παρασκευῆς, τὸν ὁποῖον ἤδη προσπαθοῦν νὰ ἀνοικοδομήσουν διὰ πενιχρῶν μέσων, πρὸς δόξαν τῆς πολιούχου, ἡ ὁποία ἐτίμησε, ἐπροστάτευσε καὶ προστατεύει πάντοτε πάντας ἡμᾶς διὰ τῶν θαυμάτων της ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὴν βιογραφίαν της.

Αἱ δὲ ἐν Ἀθήναις Ἐπιβαταῖαι ἀδελφαί, μνήμονες τῶν ἀγαθῶν τῆς πατρίδος των, καθιέρωσαν ἐτησίαν λειτουργίαν τῆς Ὁσίας Παρασκευῆς κατὰ τὴν 14 Ὀκτωβρίου, ἡμέραν τῆς μνήμης της, ὁπότε μνημονεύονται οἱ εὐεργέται Σαράντης καὶ Ἑλένη, καὶ ἐκδίδουσι τὸ παρὸν ἐγχειρίδιον ἵνα καὶ οἱ μεταγενέστεροι γνωρίσωσι καὶ γεραίρωσι τοὺς μεγάλους πατριώτας καὶ Εὐεργέτας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Β.

Σαράντης Ἀρχιγένης

Ὁ Μέγας Ἐθνικὸς Εὐεργέτης

Ὁ ἀείμνηστος ἐθνικὸς εὐεργέτης Σαράντης Ἀρχιγένης ἐγεννήθη τῇ 8ῃ Φεβρουαρίου 1809 ἐν Ἐπιβάταις, ὡραίαν κωμόπολιν ἐπὶ τῆς Θρᾳκικῆς παραλίας τῆς Προποντίδος ἀπέχουσαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως περὶ τὰ 25 μίλια.

Ὁ πατήρ του ὠνομάζετο Τρανέκος, ἡ δὲ μήτηρ του Θεοδοσία, ἀμφότεροι Ἐπιβαταῖοι, ἔντιμοι καὶ ἐνάρετοι, εἶχον δὲ δύο τέκνα τὸν Σαράντην καὶ τὴν Σμαράγδα.

Ὁ πατὴρ τοῦ ἀειμνήστου Σαράντη εἰργάζετο εἰς Κωνσταντινούπολιν διατηρῶν βουτυροπωλεῖον, ἡ δὲ οἰκογένειά του ἔμενεν εἰς Ἐπιβάτας. Περὶ τὰς ἀρχὰς ὅμως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐντὸς τοῦ ἐργαστηρίου του, καὶ ἀφῆκε τὴν οἰκογένειάν του ἀπροστάτευτον μὲ ἀνήλικα τέκνα.